

آراز – آراز خان آراز ماهنی سینا عایید خالق یارادیجیلغی

گبریش

خالق ادبیاتی اورولریندن بیری اولان افسانه‌لر (سؤیلنمهلر)،کنچمیشله گونوموز آراسیندا کولتورل اختراعی ساغلابان، اینسان لا اونون اؤلوشوردوغو کولتورول قوروشون آنلاشیلماسینا قاتقیدبا بولونان سۆزلوخالق ادبیاتی تورلریندن بیریسیدیر. سۆلنجه‌لره آنلاتیلان اولایلار، بعضاً گئزجک اوستو اولایلیر؛ آما خوخونوقلا گئزجک اولایلارلا گئزجکدن یاشامش کیشیلره دایانیب، یاشاق قوروقلاری یشره آنلام قازانیریرلار. ایران جغرافیاسیندا یاشاماقتا اولان تورکلرین یاشادیقلاری وطن توریاقلارینا نه دنلی بییه اولدوقلارینی اورتایا قویان بیر چوخ خالق افسانه‌لرین سۆز قونوسودور. ایران تورک خالق ادبیاتی‌نین کولتورل زنگینلیگینه قاتقی ساغلابان خالق افسانه‌لوریندن بیری اولان سۆز قونوسو " آراز– آراز خان آراز" ماهنیسی اوزره آذربایجانلی آبیران آراز چاپی ایله ایلگیلیدیر.

آچار سۆزلر: آراز، خان، باباتی، صمد افسانه‌یه گۆره ارگوئش! داغی ایله قارداغ! آراسیندا یترلشن بۆلگمه اوج قارداش یاشارمیشلار. بونلارین یاخشلی مئیوه باغلاری، بوللو اکین یئرلری، سرین سولو، تتلا بولولو، شیرب– شیر بولاقلی یایلاقلاری واریمیش. بورادا هامی بیر قازانیب، بیر یئرمیش. هاجان اتل اوستونه باسغین اولسایمیش او زامان بو ایگیده قارداشلار قیلینج باغلابی آت مینر، یاغیلاری قورارمیشلار. بو قارداشلارین بویوگونون آدی داغ، اورتانجی‌نین آدی ار، کیچیکی‌نین آدی ایسه آراز ایمیش.

آراز غضبلننده دلی جای‌کیمی داشارمیش. سناوش میثانیندا نمره چکنده بوغاز اتلار قولون سالارمیش،.... بیر ایل قاری دوشمن آت اونانندی میندان آچدی، اولکمه باسغین اتندی. بو اوج قارداش قیلینج ووروب اوخ آتدیلار بیری!۳ داغی‌نین سینسیسه باش کسیدلی، قان تۆکودلی، یاغی دوشمن مغلوب اولوب گئری قاچدی.... اتل آغشیبب اوج قارداشین قایبسینا گلدی. جاماعتین ایچینده دونیا گۆرموش، بلاش آقارمیش، سۆزۆ دؤغر، اورگی پاک بیر آتا تپیر آنا واریدی، الرینده یاقوتلاردا نقش!۴ اولوموش، فیروزه‌دن قاش قویولموش. قویبیرلی! آلماسلاردا پارادایمیش بیر قیزیل تاج گۆرونوردو. سونولو نیشان، آما نیشان، بوینوزلو قوج، ساغمالا اینک قیزیل تاجین اوزینه چکیلمشیدی. آراز، اونون آرخاسینجا اونون قارداشلاری اتله باغلا اییدیلر باغیر باسدیلر. آغ ساققالارین ایبندن اؤپدولر. قوجا آتا، قوجا آتا خوشبختلیک تاجینی آرازین باشینا قویدلار، اتل، آرازلی الرینده گویبه قالدیردی. آرازین آدینا آلقیش اولجادی. آرازى دولت آتینا مینیریلیدی. هامی بیر غمیزدان خئیرد– دوعا سؤیلدی، اتل باباسی آراز! یاخین گلدی. اونا چوخلو– چوخلو نصیحت اتندی. اتل آچارنی اتل گورنی‌نین اورگینی اونا تاپشیردی. اوزون اوزون جاماعاتا توتوب اوجادان دئدی: – اتل بلسین، اویا بلسین بو گوندن بئله آراز بیزیم قدير بیلن خانیمیز، عدالتی سولطانیمیز اولاجاق.

آیدان – آيا، ایلبن – ایله آراز خاتین اولکمیسینه بولار چکلیبر، یئنی اتولر تیکلیبر، بارلی باغلار سالیئیردی. بئش اتل کئچیدی اولکمنی سرانینا هوجوم اتندی. مین ایلدشدی. بیر گون آراز ماحالینی گزمه‌یه چیخدی. اولکمه خایین واریمیش، اتل ویجانلی اتل ناموسونو تاپدارمیش. خایین دوشمه خبر چاتدیردی. دوشمن اون مین اتل بیغیب آراز خانین سرانینا هوجوم اتندی. مین نفرلیک بیر دسته ده خوقاقرین کۆرپوسونو هر طرفدن حالقلایب اتللر خانی آراز خان اورادان کئچن زامان دۆرد طرفدن هوجوم اولدو. اوخلار یاغیش کیمی یاغدی. قیلینج سسی هر طرفه یاییلدی. آراز خان اتل اونیتادی. نره چکدی. قیلینج ووروب یاغی دوشمنی دارما– داغین اتندی. مین بیر قیلینج، مین بیر اوج ضریمسیندن دولت آتی قان ایچینه غرق اولدو. کمنچیلر کمند آتیب آراز خانی یره چکدیلر. یاغی دوشمن جلاللاری آراز خانین قوللارینی باغلابی مرجان چاپی‌نین قیرغانتا اتئدیردیلر. بونو گۆزجک سینلره داغ چکیلدی. گۆی کیشینه‌ی، قارائلیق، چیچکلرین اوزینه برده چکدی. نازی گونش داغ یانینجا گیزلرک قان آغلاادی. قولو باغلی اتلرلر خانی قایلیغین کللمسیند، مرجان چاپی‌نین ساحیلینده سار اولامیش شاهین کیمی، قییا باخان قارناتل کیمی گۆرونوردو. قانسیز جلالد بیردن – بیره قیلینج چکدی آراز خانین بوینون ووردو. او مغرور باش گول بدلندن آیریلاراق یشره دوشدو. اتل خانی‌نین آغ زر پالتاری قان ایله چیل– چیل اولدو. اتله بیل کی آغ لیکمه داغ لالاسی سریملیشدی.

امر گۆره آراز خاتین بدنینى داشقین سلته تولادیلار. مرجان چاپی اؤز خاتینی آلدی قوجاغینا. اونون تمیز سویو قان آغقلادی، قان گۆرونودو.

مرجان چاپی دیله گلدی:

آراز خاتین گول بدنى منیم داشقین قوجاغیمدا ایللر بویو یانینجاقدير، خان آرازین آل قانییلا منیم دورو آخان سویم قان آغقلادی، قان گۆرونودو.

بوتون خالق مرجان چاپی‌نین بو سۆزلرینی اتشیتدی.

هامی بیر آغیزدان بئله اوخودو.

آراز – آراز خان آراز،

سولطان آراز، خان آراز،

سن ائله‌مین بوچاپین،
خان آراز!
دورو سوین، قان آراز!

اواخدان مرجان چاپی‌نین آدی آراز قالدی.(۱)
آراز آدیلا توریاقلاریمیزدا سورونن جای زامان– زامان خالقین بوتون سیرلارینی فیلکلرینی اؤزونه سالمامیش، چوشوب چاغلارمیشدیر. خالق، آراز چاپینی اتللد بیری اولاراق تانییب بوتون سۆگی، کدرینی آرازلا پالاشیب، آرازلا دانیشیبدير. افسانه‌ده گۆرونديو کیمی آراز خان بیر اتل قهرمانی اولاراق اتل ساتقینی الی ایله اولدورولور. باشقا بیر افسانه‌ده دئییلدیگی کیمی آراز بولوم– بوخونلو بیر اوغلان اولاراق کور آدلی بیر قیزین گۆزلیلگینی اتشیدیب اونا اورک باغلايیر. آراز، کورو تلهماق ایستگيله اولکمنین دۆرد بوجاغینی آراییب آختاریر. بیر گون اتل گۆزلیمی کورو تاپیر. آراز لا کورو گۆرؤشنده بیر کۆنولدن مین کۆنوله بیر– بیرلرینه وورولولار. بونو گۆزن بیر بویروجو ایکی عاشیقی آیرماق اوچونو بیر– بیریندن آزالى ایکی چاپا چئوریر. سنۆگیلبر قۇوشماق اوچون داغلاردا، مئشلردن آتشیپ توریاق اوسته سورورولر. خالق بونلاری گۆرؤکده ناکام عاشیقین دیلیند:

آراز!م کوره بندم، / بولولم گوله بندم،

دیندیرمه‌یین قملیم؛ / بیر شیرین دیله بندم!

باباتیسینی اوخویور. قووشماق اومودیلار آخان چایلاردا باشقا بویولنمیش چایلار دا قاریشیر. بیر گون سوسوز قالمیش موغان چؤلۆ بونلاری اؤزونه ساری چاغیریر. چایلار چوشوب چاغلایاراق موغان دوزونه چاتیب خۆز دنیزینده قووشورلار.(۲)
گۆرونديو کیمی آراز بوردا دا اتلین بیر سۆگی قهرمانی اولاراق خالقین یادداشینا باشماقداير.

تاریخ بویو آرازین نیسگیلاری گونم– گون آرتدی. گون گلدی آراز چاپی خالقیمیزین آیریلیق ماهنیسینی چالاراق بیر تورپاغی ایکیبه بۆلدو. بیر گون اتل قهرمانلارینی قوجاغیندا ییودان آراز " آذربایجان " دئیيه ستولن تورپاغیمیزین اوستونده نیسگیلی بیر یاراکیمی چکدلی. آتا بو تاپیدا آتا ایسه او تاپیدا، قارداش قوزئیده، باجی ایسه گونئیده قالدی. دهاا سنۆگیلر پارچانایب ایکیبه بۆلوندولر. بو آجی گوندن بری آذربایجان یارادیجیلغیندا هیجران ادبیاتی یارانیب اتلین سۆیچولری نیسگیلی سۆز، کدرلی دویرغولارلا هیجران ادبیات آغاجینی سوارویب بارلاندیردولر. بو آزاد آنالاریمیزین پایى دهاا چوخ اولدو. آنالار بو آجی اولایی قوشدوقلاری باباتیلاردا، آغیتلاردا یاشاتدیلار. ایتنکین دوشموش اوغول، سور گون دوشموش آتا آرخاسینجا دردلرینی آرازلا پالاشان آنالارین نارین– نارین سوزن گۆز باشلاری:

آرازین آرام یئری، / سیزیلدار یارام یئری،

/ هر مؤخته دؤزم؛ / کسلیب چارام یئری!

کیمی سۆزلره قاریشیب آرازین دلچمسه‌سینه کورکین دامجیلارینا قووشاراق گۆزلی بولدا، قولاقلاری سسده اولدو.

قالان آنالارین صمیر داشی اولدو. آغ بیرچکلی آنالارین حزین سسیبله یارانان " آراز– آراز خان آراز" ماهنی سینا زامان سورمسینه خالقین باشینا گنن اولایلاردا یئنی سۆزلر قوشولدو. نئجه‌کی ۱۹۰۵ – ۱۹۰۶ ج. ییللرینده آرازین قوزنی ساحیلرینده داشلاردا یئنی بیر قیرغین تۆردیدیلر.(۳،۴)
داشلاکلارین الی ایبندن تۆره‌دیلن بو سۆی قیریمدا مینلرجه مسلمان آذربایجانلی اؤز جانینی الدن وئردیلر (۲۰۰۴). آتا بوردلاریندان دیرلرگن دوشموش سویداشلاریمیزین چوخ قیرغینان اؤز لرینی قورنارماق آماجیلا آتا چاپینان کئچیلر. کئچیشه چوخ اینسانلار آرازین بۇرولقانلارینا دوشوب بوغولموشلار. اونا گۆره ده خالق:

آراز سننن کیم کئچدی، / کیم غرق اولدو، کیم کئچدی،

فلک گل ثابت اتیله؛ / هانسی گونوم خوش کئچدی،!

غم‌شمش.

" آراز– آراز خان آراز " ماهنیسی ایللر بویو آنالارین نیسگیلی قورداقلاری آراسیندا اوخونشاراق زامان– زامان آجیلاریمیزی اؤزونه یاشاته‌میشدیر.

ایللر اوتدو!۱۳۴۷ – جی ایلهه خالق قهرمانی صمد

بهرنگی پهلوی رژیمى الی ایله آراز چاپیندا اولدورولدو.۷

بو قاتلی اولایمان برى " آراز– آراز خان آراز " ماهنیسی

دهاا آنالارین یوخ، بوتون صمد ستولرین کۆنولونو

اوخشایان ماهنیبا چئوریلدی. ماهنی آذربایجان آنالارین

حزین سسی ایله یارانسا دا دهاا چوخ آتشیقلارین تثللی

سازینین میضراپیندا یئتیند سسلندی.

صمدین اولوموندن سونرا ایلک دۆنه آراز قیراغیندا

یاشایان شاعیریمیز بهمن زمانی‌نین یاریدییلارلا بۆلگدئن

اولان مراد آغایی بو ماهنینى چالیب یئشیدن جانلاندیردی.

صمد بهرنگی‌نین بو نیسگیلاری اولومو دهاا سونرا!

آراز– آراز خان آراز" ماهنی سینبا دیلندیریلدی. آذربایجان

ناغیلاریندا افسانه‌یه دۆنوشموش اولان بهرنگی

دیولارینی اوشاق ناغیلاریندا اورتایا قوموش آذربایجان

دایی، افسانه‌یه دۆنوشموش آراز خان

اونون اورتایا قویلدوغو بیر– بیریندن گۆزل، بیر– بیریندن

دهاا دیرلی ناغیلارینین بانیندا قریلی دوشونمچه لرده

اؤنمسهنیش آدلیم یازارلار طرفیندن اؤیولموشدور.

دکتر غلام رحیمین ساعدی سۆزۆ ایله" اونون شاه اثری

یاشامی ایدى"(۶، ۱۸).

تبریزین قاراشین بالاسی اوشاقلارین ائتیتم

قونوسونو اؤنمسهب، اوشاقلارا یازدی. اوشاقلارلا

یاشادی، اوشاقلارین دیلینی آنلادی." اولوم هاجان منله

قاباقلاشماس– البت قاباقلاشمه‌ایدی– اؤنملی تئپیل،

اونلیسی منیم اولومومون، یاشایشیمین باشقالارین

یاشایشیلارینداکی بیراخدیعی آزیدیر"(۱۹،۷)، "ایتنیق

نقدر کیچیک اولسا دا ایشیقیدیر"(۱۷، ۸)، "دورمانان

گنتمک گرک"(۹، ۱۵)، دنیبرک قارائلیق بولارنى

آیدیلتماغا چالیشیدی. بو دوشونمچلر اونون یاشامینی

قیسبالداراق غم‌ورونون باهاریندا، ۲۹، یاشیندا دونیاسینی

دیییشب اددیهینه قۇوشدو.

پهلوی مهنی‌پور ایسه، " شرق دونیاسیندا

آراز " ماهنیسی نئچه ایللر قاداغان اولوب یئته دوداقلاردا

پیچلینیبا دؤنؤ. پهلوی رژیمى یئتیلب ایسلامی

اینتیلاقیلا بولارنى، نه فارسلار نه ده کوردلر بو ماهنینى

کسینلیکه بیزیمکیدیر دئییه‌مزلر، بو خالققلارین

اولدو. ۱۳۵۶ – جى ایلیبن یازیندا کۆکۆ آراز قیراغیندان اولموش تبریزین تانیتمیش آتشیغی رحمتلیک آتشیق عبدالعلی نورى "کولتورل آراشدیرما مرکزی" طرفیندن تهرانین صنعتی شریف بیاییم یوردونا چاغریلیر. اورادا رحمتلیک آتشیق، بهمن زمانی‌نین قوشماسینی:

گۆروم داش دوشسون آرازین باشینا،

دوشمنین وجهینه دوستونوبوغدو،

مینلرجه یاشاسین ساوالان داغی،

هیارلایگدیر گۆردوباشینا بیغدی.

بیر تیکه موغام اولراق اوخویوب سونرا" آراز– آراز خان آراز " ماهنیسینی اوخودو(۱۰، ۱۴). اتله او تارخیدن بو شعر ماهنی‌نین باشلانیش بۆلومو اولدو. رحمتلیک آتشیق عدلعلی نورى‌دن سونرا تبریز آتشیقلاریندان آتشیق حسن اسکندری ده بو ماهنینى اوخودو. ایسلامی اینقیلاپین گئزکشلمه سینه یاخینلاشدیقجا پهلوی رژیمى‌نین باسغینسى آزالیردی بونا گۆره ده ایللر بویو پهلویلرین ایریقچیلیق سیاستری سونوجوندا قاداغا

موسیقیسی بیر– بیرلریندن اتشگیلنمیشدیر؛ آما بو ماهنی‌نین (آراز آراز خان آراز) پرده فاصیلعلری عشینی بیزیم سالاریمیزین پردهلرینین پرتینده‌میر، بونلاردان باشقا بو ماهنی سنگاهین شیکسته‌گوشسینه چالینیر بیزده اولان سنگاه‌نه فارسلاردا، نه ده کوردلره یوخدور ماهنی‌نین ذاتی، قورولوشو بیر آذربایجان ماهنیسی اولدوغونو بللندیریر. " دئییه ماهنی قونوسوندا اؤز دوشونجسینی آچیقلايیر. هابئله تبریزین حسن دمیرچی، نعمت جاوانتشر، حمید نامور کیمی تانیتمیش موغام اوستالاری ماهنی‌نین اوسته یازیلیمیش اؤزللیکلرینی گۆز اونونه اولاراق آذربایجانین خالق ماهنیسی اولاراق آدلاندیریرلار.

آذربایجان آتشیق، موغام، هابئله فارس، کورد موسیقی‌سینه چالیشان اوستادلارین دئدیکلری، ماهنینى بیر آذربایجان خالق ماهنیسی اولاراق بللندیریر. سونوجدا ماهنی آذربایجانین یاغین سگه‌گاه عاییلیمسیندن اولان شیکسته‌گوشمسینه۲/۴ ریتم ایله اوخونور. موسیقی

آراز!م، باتمام قوما، / او گلمشیدی قوینوما، / آرخادان دوشمن ووروب؛ / قاتین بیخدی بوینوما!

آراز – آرازخان آراز، / سولطان آراز، خان آراز، / جای – بولاغین! / چشمه‌ن! / قوروسون؛ / منیمته‌کین یان، / آراز!۵ / هر آخان آراز اولماز، / یواسیز آراز اولماز، / اتله بشل باغلایانین؛ / یای– یازى آياز اولماز /

آرازى کئچن ده وار، / سویونو ایچن ده وار، / توتما نامرد آدینی؛ / اورگی کئچن ده وار! /

آرازى کیمی آخار!م، / یانديرار!م، یاخار!م، / گۆزلرینده گۆزوم وار؛ / حسرت ایله باخار!م! /

آراز دئیيلم داش!م، / کور دئیيلم قانباش!م، / آپار صرراف یانتینا؛ / گۆز، نه قییمتلی داش!م! /

آراز، بورولدو گئنتدی، / سویو، بورولدو گئنتدی، / من دئدیم یار اینجیدی؛ / دمه بورولدو گئنتی! / آراز داشی

داش– داشی، / قلمدیر یارین قاشی، / جاهیل ایله بال یشمه؛ / آهیل ایله داش، داشی– /

آرازین باشی منم، / دبی‌نین داشی منم، / هر یاندا

۱۰. آراز – آراز، خان آراز، / سولطان آراز، خان آراز، / گۆروم سنى یاناسان؛ / اتل دردینى قان، آراز! /

۱۱. آرازى آيیرديلار، / قوم ایله دیوردولار، / من سندن آیریلمازدیم؛ / ظولم ایله آيیرديلار! / یا

آرازى آيیرديلار، / داشینان قاییرديلار، / من سندن آیریلمازدیم؛ / ظولمون آيیرديلار! /

۱۲. آراز اوسته، بوز اوسته، /کلاب یانار کۆز اوسته، / قوی منی اؤلدورسونلر؛ / بیر آلاگۆز قیز اوسته! /

۱۳. گۆروم قوروسون باشین، / آختیدین گۆزوم یاشین، / صمدیمین یولداشین؛ / آغلار قویدون، یان، آراز! /

۱۴. آراز!م کوره بندم، / بولولم گوله بندم، / من گئدرگی قونماغ؛ / بیر شیرین دیله بندم. /

۱۵. آراز– آراز خان آراز / سولطان آراز خان آراز / چایین، چشمه‌ن قوروسون؛ / منیم کیمی یان آراز! /

یازیلی قاناتلار

۱. آخوند اوو، ستار، آراز چاپی‌نین افسانه‌سی، وطن

عشق، رفعت نشریاتی، تبریز ۱۳۵۷.

۲. حسینی، سجاد، " آراز– کور افسانه‌سی، http://asp.x۳-blogfa.com/cat-kemkiaraz۲

۳. اورودی، محمدسعید، قانلی سنلر، تهران۱۹۹۳.

۴. سردارنبا، صمد، قتل عام مسلمانان در سو دی

ارن، تبریز ۲۰۰۴.

۵. بهرنگی، اسد، برادرم صمد بهرنگی، تبریز ۲۰۰۰.

۶. مجله‌ارش ۱۸، ویژه‌نامه صمد بهرنگی، تهران۱۹۶۸.

۷. بهرنگی، صمد، بالاجا قارا بائیق، تبریز۱۹۷۸.

۸. بهرنگی، صمد، اولدوزلا نایشان قورلچاق، شیرز،۱۹۷۰.

۷، ج۰۹ قاناتق

۱۰. صرافى، علیرضا، صمد و اتل، دیلماج، شماره

۱۲، تبریز ۱۳۴۸.

سۆزلو یانماقلار

۱. یوسف آشتیانی، ۷۶ یاشیندا، تبریز ده دوغولوب،

تبریزده ده یاشاییر. فارس موسیقی‌سینه چالیشیر. تار

اوستادیدیر.

۲. محمد حسن هرگولی (دمیرچی)، ۷۰، یاشیندا،

تبریزده یاشاییر. موغام اوستادیدیر.

۳. نعمت جاوانتشر، ۶۹ یاشیندا، موغاندا دوغولوب،

ایندی تبریزده یاشاییر، موغام اوستادیدیر.

۴. آتشیق قورویونون قۇرۇجوسودور.

دوغولوب، ایندی تبریزده یاشاییر. آتشیقدیر.

۵. اکبر شکوی، ۶۰ یاشیندا، ییناب شهرینده

دوغولوب ایندی تبریزده یاشاییر. فارس موسیقی‌سینه

چالیشیر، تار چالییر.

۶. چنگیز مهدی پور، ۵۱ یاشیندا، خوداقرین

بۆلگسینه شئیخ حسینلو کندینده دوغولموش، ایندی

تبریزده یاشاییر. آتشیق صنعتینده ساز اوستادیدیر. داغا

آتشیق قورویونون قۇرۇجوسودور.

۷. رحیم نظری، ۵۱ یاشیندا، کلنبر ماحالیندا

دوغلوموش، ایندی تبریزده یاشاییر. آتشیقدیر.

۸. احمد ناموری، ۴۹ یاشیندا، تبریز یاخینلیغیندا

اولان اوشار کندینده دوغولوب، ایندی تبریزده یاشاییر.

موغام اوستادیدیر.

۹. سید حسین حسینی، ۴۸ یاشیندا، ایرانین

کمران شهرینده دوغولوب، ایندی تبریزده یاشاییر.

فارس موسیقی‌سینه چالیشر، چشمدیلى فارس

سازلارینی اؤیردیر.

۱۰. آیت فئبری، ۴۷ یاشیندا، کلنبر ماحالیندا

دوغلوموش، ایندی تبریزده یاشاییر . آتشیقدیر.

۱۱. کامران شیخ محمدی، ۴۷ یاشیندا، ایرانین

ماهاباد شهرینده دوغولموش، کورد موسیقیسی اوزره

چالیشیر. بالابان اؤیردیر.

ماهنی‌نین توناسی

یازان: آتشیق چنگیز مهدی پور

قویولموش میملی وارلیغیمیزا میندان آچیلیردی. ماهنی دا او گونلر بیریلک رمزی کیمی آذربایجانین بوتون شهرلرینه یاییلدی. اتله کی اوخلارلاردا، کوجلره گنجلر بیریلکده بو ماهنینى اوخویوردلار. ماهنی، یاشیندان آسلیی اومارباقر بوتون آذربایجانلیلارنی سۆیلیمسینه چئوریلیمب صمدین اودینا باغلانندی.

تبریز آتشیقلاریندان اولان آتشیق رحیم نظری، آتشیق آیت قئبرى‌نین دئدیکلرینه گۆره اسلامی اینقیلاپن ایلک ایللرینده آتشیقلیق صنعتینه اوز گئترن کئچرلورن ایلک اؤیزندیکلری ماهنی " آراز– آراز خان آراز " ماهنیسی اولوردو. ماهنی‌نین قازانلیغی اوغورلار آرازین قوزئینه ده چاچدی. آذربایجانین دیرلی موغنیسینی زینب خاتیم خانلارووا بو ماهنینى یئنی آراز!مناملا اوخودو.

ماهنی‌نین هاجان، کیمین الی ایله بسلنلنمگى یللی

دئییل. صمد عمی‌نین اولومونه کیمی خالق ماهنیسی

اولاراق کدرلی گونلرده دوداقلاردا اوخونان باباتیلاردا

گۆرونديو کیمی ماهنی‌نین اسکى بیر تاریخی واریدر.

ماه